

FOTOS: PERE VIRGILI

EL SEGLE ESPLENDORÓS DE FILO FELIU

Parlem amb la històrica ballarina catalana, que als 97 anys conserva la memòria intacta dels seus anys de glòria com a ballarina

TEXT TONI VALL

"Aquest concert ens ha reservat una gran sorpresa. La presentació oficial i definitiva d'un nou estel, deixeble predilecta de Joan Magriñà, Filo Feliu.

Revelació no ja com una promesa sinó com una contundent realitat. Als quinze anys i només amb quatre d'estudi, s'ha col·locat en primer pla. Sense vacil·lació es pot afirmar que ens trobem davant de la major ballarina clàssica del nostre segle. No es tracta de cap nena precoç. La seva carrera avança progressiva a pas ferm. Té facultats, expressivitat, expressió, figura, aplom i una tècnica propera a anivellar-se amb les grans estrelles mundials. Magriñà ha modelat al seu cos dòcil i de material noble, la seva obra mestra". Ho escriu l'historiador de la dansa i l'òpera Alfonso Puig al seu llibre *Ballet y baile español*, publicat el 1944 per l'editorial Montaner y Simón.

Impressiona la prosa, clara i directa, contundent en l'anàlisi i l'adjectivació d'un dels grans experts mundials en dansa clàssica. Ho té clar, Filo Feliu era una estrella. Una estrella dels Ballets del Liceu, creats per Joan Magriñà. Primera ballarina, primera figura.

Més de vuitanta anys després, d'imprevist, l'amic Jaume Figueras m'envia un *whatsapp*. Saps qui em vaig trobar ahir al teatre veient l'espectacle de Nacho Duato? I m'envia una foto. La Filo Feliu! Una revelació, una aparició, un miracle. "I té el cap claríssim!" M'entusiasmo. El seu fill Ignasi ens facilita la trobada i la visito un matí al seu pis de l'avinguda de Roma. Tot un privilegi.

Senyora Feliu, es manté vostè molt activa, oi?
Tant com puc!

Em diuen que fa unes setmanes va anar al teatre.
I tant que sí, a veure Nacho Duato al Tívoli.

Continua interessada i engrescada pel ballet!

I no saps tot el que he fet fins fa pocs anys. Ara en tinc noranta-set, però fins fa poc encara viatjava a París, a Londres, a Nova York, a veure tots els ballets que podia.

Se'n recordaven, de vostè?

Bastant, sí, i si no ja els ho recordava jo. Primera ballarina del Gran Teatre del Liceu!

Noranta-set anys i bona salut.

No he tingut mai res, gràcies a Déu. Algun constipat i para de comptar.

Com s'ho ha fet?

El ball!! A més a més, soc una persona molt activa. Ho he sigut sempre. Mai m'he estat quieta.

Mai més ben dit. Es va retirar de ballar als trenta anys. Què va ser el que la va mantenir activa?

ESTRELLA DEL LICEU

Filo Feliu, ballarina retirada, fotografiada a casa seva. La seva última aparició al Gran Teatre del Liceu de Barcelona va ser l'any 1958.

L'ensenyança, esclar. Pensa que a mi m'havia vist ballar el bo i millor de Barcelona. La gent important que tenia fills que volien ballar els portaven tots a la meva escola de ball.

Filo Feliu. Estudi de Ballet.

Sí, al carrer de Bonavista. Els meus pares hi tenien una botiga d'olis i sabons. I allà, encara com a botiga, hi vaig donar les meves primeres classes quan encara no havia complert els vint anys.

Què era el més gratificant de l'ensenyança?

Poder retornar tot el que jo havia après com a ballarina, i també, per què no dir-ho, la possibilitat de prosperar econòmicament que això em va permetre. Tinc molt interès en aquest aspecte.

Tinc entès que malgrat ser l'estrella de la companyia de dansa del Liceu no cobrava ni un duro.

Exacte. Vaig debutar als catorze anys i vaig conèixer quatre empresaris del Liceu. Tots em deien que el Liceu era casa meva, que sempre tindria les portes obertes per a mi. Però de cobrar, res de res. "No et podem pagar", em deien. I jo tirava endavant i pensava que valia la pena.

És interessant que tingués la visió empresarial de la docència. Ampliar el focus, fer-se mestra, independent, autosuficient.

No era gens habitual, això, en aquell temps. I encara menys en una dona. Però vaig veure clar que era una oportunitat que calia aprofitar. Pensa, a més a més, que no per ser una bona ballarina havia de ser, per força, una bona mestra. Hi ha hagut grandíssims ballarins que després no han servit per a mestres. En el meu cas, la vocació va ser molt important. Tant la de ballarina com la de mestra.

Va ser mestra fins als setanta anys. D'on li va venir la passió per la dansa?

Ui! Jo sempre estava ballant, com la Isadora Duncan! Ho portava dins. Si sentia música, m'havia de posar a ballar. Tenia un oncle, germà del meu pare, molt aficionat al ballet. Un dia, jo tenia dotze anys, em va portar al Liceu i a la sortida em va preguntar si m'agradaria ballar allò que acabàvem de veure. Se'm va obrir el món. Em va portar a l'estudi de dansa de Joan Magriñà, l'únic que existia a Barcelona. I allà va començar tot. Ell va ser el meu mestre.

La família s'ho va prendre bé?

No! El meu oncle m'hi va portar d'amagat dels meus pares, que no volien de cap manera que jo ballés. Fins que un dia el Magriñà va trucar a la meva mare i li va dir que confiés en mi i em deixés ballar perquè arribaria a ser una gran estrella. Des d'aquell dia tot va canviar i vaig tenir el suport incondicional de la meva mare.

"Ha nascut una estrella", va escriure Xavier Montsalvatge a Destino. ¿Com rebia el reconeixement del públic i de la crítica?

Va ser molt ràpid i molt gratificant. La de Montsalvatge va ser una crítica molt important que em va donar molta visibilitat. De seguida em van dir que tenia la tècnica i la perfecció de les millors ballarines russes. Pensa que a mitjans dels anys quaranta, jo passejava pel passeig de Gràcia i em coneixia tothom.

La Filo Feliu s'excusa un moment. Conserva ramells de coqueteria i no s'acaba de trobar còmoda sense una mica de maquillatge. Mentrestant, el seu fill Ignasi em continua explicant coses de la seva mare. No s'acaben mai els matisos, els racons d'una vida llarga i fecunda. La Filo va donar classes al seu estudi de dansa fins quasi els setanta anys. A la família li hauria agradat

mantenir la marca Estudi Filo Feliu, però no va ser factible. "La mare ha treballat molt!", recalca l'Ignasi. Es va posar a treballar molt jove i durant molts anys va ser ella el pal de paller de la família, gràcies a l'estudi propi i també al contracte amb els mítics Vienesos –la companyia de música, revista, teatre, varietats i titelles formada per Artur Kaps, Franz Joham, Gustavo Re i Herta Frankel–, que la van veure ballar al Liceu i la van fitxar per fer espectacles i gires amb ells. Va sorgir l'oportunitat de viatjar per Europa però la Filo no ho va veure clar i va preferir quedar-se. "Per responsabilitat amb la família", recorda el seu fill. Aprofita també per reivindicar la gran aportació visionària de Joan Magriñà, dels Ballets del Liceu, efímera i exitosa: "La dansa sempre ha sigut un germà pobre de les arts. La mare ballava a les òperes que tenien cos de ball incorporat i a espectacles que es feien en altres teatres –el Tívoli, el Romea, al Paral·lel–. El Liceu en si estava acotat estrictament a l'òpera", relata amb mirada crítica. No es va cansar, la Filo, de picar pedra, de demanar mantenir i fer créixer una companyia professional de dansa associada al Liceu. Així mateix, li agrada explicar que és amiga dels grans ballarins espanyols, de Nacho Duato a Víctor Ullate i Antonio Canales, i també té la recança de no haver pogut tenir més alumnes homes. Un món, aquest, durant molts anys molt ple de suspicàcies i estigmes.

Ja torno a ser aquí, és que no m'havia pintat gens! Faig una altra cara, oi?

Està fantàstica, Filo, però abans també, eh? Li volia preguntar si en el seu moment de més èxit va ser conscient que la dansa era dels pocs llocs en què una dona podia gaudir d'un cert reconeixement. Un espai reservat dins d'un sistema majoritàriament masculí.

Jo el que volia era ballar! I sabia que al públic me'l posava a la butxaca. En la resta de coses no hi pensava gaire. El meu nom era igual a èxit. Amb això en tenia prou.

Se sentia precursora?

Em sentia reconeguda i estimada.

De tot el que ha ballat què és al que potser té més estima?

Ui! N'hi ha moltes. *Aida*, *L'ocell blau*, el *Faust* de Gounod... Però potser *El llac dels cignes* és el meu èxit més gran. Diuen que quan feia el pas de dos a molts se'ls posava la pell de gallina. La tècnica, la interpretació, l'emoció... Una ballarina ha de sentir allò que balla i, alhora, fer sentir emocions a l'espectador. Amb només ballar no n'hi ha prou.

En el moment de més esplendor va tenir l'opció de viatjar, d'una carrera internacional. Com va anar això?

M'ho van proposar, sí. Anar a París. Però jo llavors ja estava emparellada, em volia casar i tenir fills. El meu marit sabia que jo tenia molts admiradors però que tan sols admiraven el meu art.

Com els Vienesos!

Sí, em van veure ballar en un recital i la coreògrafa em va voler fitxar. Van parlar amb la meva mare i vam haver de demanar permís a Magriñà. Va dir que sí. Vaig debutar amb *Melodías del Danubio*, que va ser un dels seus espectacles més famosos.

Filo, conserva records de la Guerra Civil?

Tinc memòria d'elefant, jo. Ja ho deus haver vist, oi?

Doncs sí, no es pot negar.

Vivíem a Gràcia, al carrer de Santa Tecla. Tenia tretze anys i veïem els avions que venien a bombardejar la ciutat. Eren els primers mesos de la guerra. Quan sonava la sirena ens ficàvem al metro, que s'utilitzava com a refugi. Llavors els meus pares van decidir que les nenes marxéssim al camp. Amb les meves germanes vam anar a viure a una casa de pagès a Montmeló que era d'una tieta nostra. Els recordo com uns anys molt feliços. Quina paradoxa, eh? Jo ballant a l'era i pensant que allò del ball feia per a mi. ●